

Mezinárodní a evropské právo

Daniel Bartoň

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Základy práva, 19. října 2015

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního
práva

Prameny mezinárodního
práva

Vztah českého a
mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská
unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a
evropského práva

Závěr

Přehled přednášky

Mezinárodní a
evropské právo

Daniel Bartoň

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního
práva

Prameny mezinárodního
práva

Vztah českého a
mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská
unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a
evropského práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Pojem mezinárodního práva

- ▶ **Mezinárodní právo** upravuje vzájemné vztahy států a jiných subjektů mezinárodního práva a stanoví oprávněné způsoby chování v rámci mezinárodního společenství
- ▶ Pro mezinárodní právo je charakteristické:
 - ▶ *zásada svrchované rovnosti* – státy jsou suverénní a jsou si navzájem rovné; mezinárodní právo nemá zákonodárce, vládu ani soudce nadřazené jednotlivým státům
 - ▶ nedosahuje preciznosti a detailnosti vnitrostátních právních systémů
 - ▶ je částečně právem nepsaným
 - ▶ velmi úzká vazba na politiku

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Subjekty mezinárodního práva

- ▶ **Státy** – definovány územím, obyvatelstvem a veřejnou mocí, která se na daném území prosazuje
- ▶ **Mezinárodní organizace** (mezivládní povahy)
- ▶ Povstalci, národněosvobozenecká hnutí, mezinárodní teroristické sítě
- ▶ Svatá stolice, Svrchovaný řád maltézských rytířů, Mezinárodní výbor Červeného kříže, města s mezinárodním statutem
- ▶ Jednotlivci (?)

Mezinárodní organizace

- ▶ Organizace spojených národů (OSN)
- ▶ Rada Evropy
- ▶ Evropská unie
- ▶ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního
práva

Prameny mezinárodního
práva

Vztah českého a
mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská
unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a
evropského práva

Závěr

Prameny mezinárodního práva

- ▶ Mezinárodní smlouvy (úmluvy)
- ▶ Mezinárodní obyčej
- ▶ Obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy
- ▶ Soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů
- ▶ Jednostranné právní akty (notifikace, uznání, protest, zřeknutí se, příslib, akty mezinárodních organizací)

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Úmluvy zajímavé pro sociální práci

- ▶ Evropská úmluva o lidských právech (1950)
- ▶ Evropská sociální charta (1961, revidována 1996)
- ▶ Úmluva o lidských právech a biomedicíně (1997)
- ▶ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2006)
- ▶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)
- ▶ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)
- ▶ Úmluva o právech dítěte (1989)
- ▶ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva

- ▶ **Monismus** – právo vnitrostátní a mezinárodní tvoří jeden právní systém
- ▶ **Dualismus** – mezinárodní a vnitrostátní právo tvoří dva zcela oddělené systémy (pokud má být mezinárodněprávní norma závazná vnitrostátně, je nutné ji „zkopírovat“ do vnitrostátního práva)
- ▶ **Smíšená koncepce** – v praxi nejčastější

Vztah českého a mezinárodního práva

- ▶ Čl. 1 odst. 2 Ústavy stanoví:

Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

- ▶ Čl. 10 Ústavy stanoví:

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Evropské právo a Evropská unie

- ▶ **Evropským právem** chápeme právo Evropské unie (a Evropského společenství atomové energie); pro právo Evropské unie používáme také název *unijní právo*
- ▶ *Komunitární právo* – právo Evropských společenství do Lisabonské smlouvy (tj. 1952–2009)
- ▶ Právo EU je samostatný právní řád, který čerpá jak z mezinárodního práva, tak z různých vnitrostátních právních řádů

Orgány Evropské unie

- ▶ **Evropský parlament** – zastupuje zájmy občanů EU
- ▶ **Evropská rada** – schází se 2x za půl roku, sdružuje nejvyšší státní představitele, určuje obecné politické směry a priority
- ▶ **Rada** – skládá se ze zástupců vlád a schází se v různých formacích
- ▶ **Evropská komise** – zastupuje zájmy evropské integrace, připravuje největší objem právních předpisů
- ▶ **Soudní dvůr Evropské unie**
- ▶ Evropská centrální banka, Účetní dvůr

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Primární právo

- ▶ „Ústava“ EU vymezující předmět, subjekty a principy evropského práva
- ▶ Soustava mnohostranných mezinárodních smluv
- ▶ **Zakládací smlouvy** – Smlouva o EU, Smlouva o fungování EU, Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii a jejich novelizace (Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva a Lisabonská smlouva)
- ▶ Smlouvy o přistoupení
- ▶ Listina základních práv EU

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Nepsané prameny práva

▶ **Obecné zásady právní**

- ▶ zásady společné právním řádům členských států (např. *ne bis in idem*)
- ▶ zásady odvozené z povahy EU jakožto společenství práva (např. právní jistota, proporcionalita)
- ▶ zásady mezinárodního práva (které jsou vhodné pro EU)

▶ Základní lidská práva

- ▶ **Strukturální principy fungování EU** – např. loajalita, solidarita, zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, subsidiarita

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Sekundární právo

- ▶ **Nařízení** – je závazné a přímo použitelné ve všech svých částech
- ▶ **Směrnice**
 - ▶ závazné pro státy co do zamýšleného výsledku
 - ▶ pokud směrnice není provedena ve stanovené lhůtě, mohou se některá ustanovení směrnice stát přímo použitelnými a mít přímý přímý účinek
- ▶ **Rozhodnutí** – závazné v celém svém rozsahu, má zpravidla adresáty
- ▶ Doporučení, stanoviska, sdělení Komise, vysvětlení, bílé knihy, zelené knihy atp. – nezávazné, ale slouží jako vodítka

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Zásady uplatnění práva EU I

- ▶ **přímá použitelnost** – všechny normy práva EU mají v právních řádech členských států postavení pozitivního práva
- ▶ **přednost** – dostane-li se přímo použitelná norma práva EU do aplikační kolize s normou národní, má před ní aplikační přednost

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Zásady uplatnění práva EU II

▶ **přímý účinek**

- ▶ mnohé normy práva EU mohou přímo zakládat práva a povinnosti jednotlivců, jichž se lze dovolat u národních soudů (taková norma musí být dostatečně jasná a přesná, bezpodmínečná a schopná vyvolat právní účinky bez prováděcího opatření)
- ▶ *vertikální účinek* – jednotlivec vůči státu
- ▶ *horizontální účinek* – mezi jednotlivci (výjimečné)

- ▶ **nepřímý účinek** – povinnost orgánů členských států aplikovat národní normu v co největším souladu s normou EU (povinnost *eurokonformního výkladu*)

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

Odpovědnost členského státu za škodu

- ▶ Členský stát EU odpovídá za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU za následujících podmínek:
 - ▶ porušené pravidlo mělo za cíl přidělení práv jednotlivci
 - ▶ existuje dostatečně závažné porušení normy EU
 - ▶ existuje příčinná souvislost mezi porušením a škodou

Mezinárodní právo

Subjekty mezinárodního práva

Prameny mezinárodního práva

Vztah českého a mezinárodního práva

Evropské právo

Evropské právo a Evropská unie

Prameny evropského práva

Vztah českého a evropského práva

Závěr

- ▶ Užitečná literatura pro podrobnější seznámení:
 - ▶ Jiří Malenovský: *Mezinárodní právo veřejné* (kterékoliv z pozdějších vydání)
 - ▶ James Crawford: *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8. vydání (OUP 2012)
 - ▶ Pavel Svoboda: *Úvod do evropského práva*
- ▶ Na příště přečíst
 - ▶ Rowan Williams: *Human Rights and Religious Faith*,
<http://rowanwilliams.archbishopofcanterbury.org/articles.php/2370/human-rights-and-religious-faith>
 - ▶ Miroslav Mitlöhner: *K právním a etickým problémům spojeným s narozením těžce malformovaného jedince*,
<http://www.ilaw.cas.cz/medlawjournal/index.php/medlawjournal/article/view/64/70>